

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Vzdělávání dětí s psychickým postižením v Pardubickém kraji.

Mašková Veronika

Bakalářská práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika MAŠKOVÁ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Vzdělávání dětí s psychickým postižením v Pardubickém kraji.**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

? Stručná charakteristika dětí s psychickým postižením a jejich potřeby. ? Stručná charakteristika vzdělávacích zařízení pro psychicky postižené děti a jejich síť v Pardubickém kraji. (Kapacita zařízení x počet dětí. Dostupnost zařízení.) ? Princip integrace postižených dětí prostřednictvím vzdělávacích zařízení. (Využívané způsoby integrace a jejich efektivita na příkladu konkrétního zařízení.) ? Využívání doplňkových aktivit při vzdělávání postižených dětí. (Různé druhy terapií a jejich význam při vzdělávání.)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bartoňová, M. Edukace žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Brno: MSD, 2005
Fisher, S. Speciální pedagogika. Praha: Triton, 2008
Kocurová, M. Integrace žáků se specifickou poruchou učení. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2001
Valenta, M. Přehled speciální pedagogiky a školská integrace. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003
Zelinková, O. Poruchy učení. Praha: Portál, 1994

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
Katedra věd o výchově

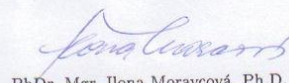
Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 3. 2010

.....

Mašková Veronika

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucímu mé bakalářské práce prof. PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. za jeho trpělivost a odborné vedení.

Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Kláře Sodomkové a PaedDr. Josefu Novákovi, pracovníkům pedagogicko-psychologické poradny Pardubice, za ochotu a spolupráci, kterou mi nabídli a možnost blíže nahlédnout do problematiky speciálně-pedagogické diagnostiky.

Souhrn

Cílem práce je zmapovat a zhodnotit vzdělávání dětí s psychickým postižením v Pardubickém kraji. Soustředí se především na současný trend individuální integrace znevýhodněných dětí a snaží se hledat výhody i nevýhody tohoto přístupu.

Klíčová slova

pardubický kraj; specifické poruchy učení; vzdělávání postižených dětí; integrace

Title

The education of children with mental handicap in region of Pardubice.

Abstract

The aim of this thesis is monitor and evaluate the education of children with mental handicap in region of Pardubice. It focuses primarily on the current trend individual integration of disadvantaged children and trying to find advantages and disadvantages of this approach.

Keywords

region of Pardubice; specific learning disabilities; learning handicapped children, integration

Obsah:

Úvod.....	8
1. Speciální pedagogika	9
1.1 Dělení speciální pedagogiky	9
1.2 Speciálně pedagogická diagnostika	13
2. Vymezení specifických poruch učení (SPU)	16
2.1 Druhy specifických poruch učení	17
2.2 Etiologie specifických poruch učení	19
2.3 Charakteristika dětí s SPU	20
3. Pervazivní vývojové poruchy	23
4. Vzdělávání dětí s SPU	26
4.1 Integrace dětí s SPU do běžných škol.....	30
5. Vzdělávání dětí s SPU v Pardubickém kraji.....	32
5.1 Činnost pedagogicko-psychologické poradny Pardubice	36
Závěr	40
Použitá literatura	42
Přílohy.....	44

Úvod

Vzdělání je jedním ze základních práv člověka a je důležité, aby bylo skutečně dostupné všem lidem v nejlepší možné kvalitě. Jsou zde však i lidé a především děti, jejichž možnosti získávání adekvátního vzdělání jsou omezeny různými druhy znevýhodnění či handicapů. Pro tyto znevýhodněné jedince se vytváří speciálně pedagogické postupy, či zakládají speciální školy, které jim umožňují dosáhnout co nejvyššího možného vzdělání.

Z tohoto důvodu jsem se ve své práci zaměřila na vzdělání znevýhodněných dětí. Jelikož se jedná o velmi obsáhlou oblast, soustředila jsem svou pozornost na děti s psychickým postižením, lépe řečeno na děti s poruchami psychického vývoje a to konkrétně v Pardubickém kraji.

Cílem mé práce je především zmapovat možnosti vzdělávání takto znevýhodněných dětí v kraji. Zjistit, jak probíhá jejich integrace do běžných základních škol, jaké jsou její hlavní principy a v čem spočívají hlavní problémy v této oblasti.

1. Speciální pedagogika

Na úvod své práce bych zde chtěla shrnout základní poznatky o oboru speciální pedagogika. Jedná se o velmi rozsáhlý obor, do kterého spadá i vzdělávání dětí s psychickým postižením, které je hlavním tématem této práce.

Cílem speciální pedagogiky je poskytnout maximální možné vzdělání znevýhodněným jedincům a pomoc jim v začlenění do většinové společnosti a jejich seberealizaci. Aby byla schopna dosáhnout tohoto cíle, musí umět charakterizovat jednotlivé druhy postižení a s ním související potřeby jedince. Zaváděním speciálních vzdělávacích metod a materiálů vytváří vhodné prostředí pro vzdělávání znevýhodněných jedinců na maximální jimi dosažitelnou úroveň.

Znevýhodnění neboli handicap lze charakterizovat jako nepříznivý stav pro daného jedince, který vyplývá z poruchy nebo defektu a omezuje ho v plnění úloh a ztěžuje jeho uplatnění v porovnání s většinovou populací. Toto znevýhodnění může být fyzického, psychického nebo sociálního rázu. Jedinci s některým z těchto typů znevýhodnění mají speciální vzdělávací potřeby, které vyžadují odlišný přístup ve výuce. Speciální pedagogika se snaží připravit tyto žáky co nejlépe na jejich budoucí život a začlenění do společnosti, s tím také souvisí připravenost společnosti na tyto žáky a změna jejího přístupu k nim.

Postoje vůči znevýhodněným jedincům se postupem času vyvíjeli od represivního postoje, kdy byli tito jedinci označováni za neschopné a nežádoucí, přes segregativní postoj, při němž byla snaha vyloučit tyto jedince ze společnosti, ponechat je náhodě, až po dnešní humanistický postoj, který je založen na zachování principu důstojnosti každého člověka. V rámci tohoto postoje se projevuje snaha o integraci/inkluzi znevýhodněných jedinců, což vyžaduje změnu materiálních, ekonomických a psychosociálních podmínek, větší nabídku sociálních a poradenských služeb a také oporu v legislativě.

1.1 Dělení speciální pedagogiky

V současné době se speciální pedagogika nezabývá pouze vzděláváním znevýhodněných jedinců, ale sleduje celou jejich životní dráhu a možnost společenské

seberealizace. Z tohoto důvodu je úzce spojena s dalšími vědními disciplínami jako sociologie, etika, filozofie, psychologické disciplíny (vývojová psychologie, sociální psychologie) apod. Aby byla speciální pedagogika schopna obsáhnout tak širokou oblast různých znevýhodnění, je nutné ji členit na dílčí subdisciplíny, které odpovídají charakteru handicapu:

- ✚ Etopedie – zabývá se jedinci, kteří jsou mravně narušeni, mají problémy v sociálních vztazích, trpí poruchami chování.
- ✚ Psychopedie – zabývá se jedinci s mentálním znevýhodněním, vrozeným i získaným.
- ✚ Somatopedie – zabývá se jedinci s handicapem ve fyzické oblasti.
- ✚ Logopedie – zabývá se jedinci s handicapem v oblasti komunikačních schopností, odstraňování a korekce těchto poruch.
- ✚ Surdopedie – zabývá se jedinci s poruchami v oblasti vnímání sluchem.
- ✚ Oftalmopedie (tyflopédie) – zabývá se jedinci s poruchami v oblasti vnímání zrakem.
- ✚ Speciální pedagogika osob s kombinovaným handicapem
- ✚ Parciální nedostatky – osoby se specifickými poruchami učení.

Dřívější přístup k handicapovaným byl založen na lékařské terminologii, podle níž byla jednotlivá postižení chápána jako kategorie, pro které byly zřizovány speciální školy. V souvislosti se současnými integračními tendencemi se při posuzování zařazení žáka do vhodného typu vzdělávání vychází ze stupně a rozsahu jeho handicapu. Z tohoto důvodu je nutné handicapy správně klasifikovat pro účely speciální pedagogiky.

Klasifikace handicapů podle druhu:

- ✚ poruchy tělesné (somatické)
V této kategorii jsou řazeny poruchy, defekty a handicap, které vznikly

v důsledku onemocnění, úrazu nebo ztráty hybnosti a mobility. Jedná se o defekty vrozené i získané.

✚ poruchy komunikace

Do této kategorie spadá řada problémů spojená s vnímáním a přijímáním podnětů, s jejich zpracováním a následnou reakcí. Jedná se především o smyslové poruchy (vnímání zrakově a sluchem) a poruchy řeči. Mohou zde být řazeny i specifické poruchy učení.

✚ poruchy mentální

Mezi tyto poruchy spadají znevýhodnění v oblasti rozumových schopností. Mentální retardace, která je důsledkem vrozených defektů a demence, porucha získaná v průběhu života.

✚ poruchy chování

Jako poruchy chování jsou chápány významné odchylky ve vzorcích chování, které jsou v dané společnosti nežádoucí až nepřijatelné z hlediska sociokulturní normy a psaných i nepsaných pravidel společenského soužití. Podle své závažnosti a nebezpečnosti se dále dělí na poruchy:

- disociální – společensky relativně málo závažné nechtěné formy chování (lhaní, vzdorovitost)
- asociální – společensky závažnější chování, které představuje jistou míru nebezpečí. Pro společnost jsou sekundárně nebezpečné vzhledem ke svým důsledkům, vyšší závažnost mají pro svého nositele (závislostní chování).
- antisociální – vzorce a způsoby chování, které jsou účelně zaměřeny proti společnosti a jejím členům. Jedná se o protisociální způsob chování, který je sankcionován (delikvence, kriminalita).

Klasifikace handicapů podle stupně

✚ handicapy lehkého stupně

Tyto handicapy lze charakterizovat jako lehké odchylky od normy, někdy je lze považovat za ještě normální či hraniční jevy. Lze je zvládnout bez speciální, institucionalizované pomoci. K nápravě stačí běžné pedagogické prostředky, u některých případů je třeba speciálních metod při plné integraci do společnosti.

✚ handicapy středního stupně

Handicap středního stupně již vyžadují speciální metody, přístup a pomoc.

Účast na běžném vyučování je již zkomplikována nebo znemožněna. Na práci s těmito osobami je již nutná účast specialistů a speciálních institucí.

✚ handicapy těžkého stupně

Takto handicapované děti již vyžadují celodenní péči a jsou plně odkázány na pomoc svého okolí. Jejich handicap v oblasti fyzické, psychické či sociální velmi omezuje možnosti edukace i společenské seberealizace. Péče o takto postižené je ve většině případů realizována ve specializovaném zařízení pod dohledem odborníků.

Klasifikace handicapů podle období jejich vzniku

Prenatální

- genetické predispozice – typickým příkladem je vznik Downova syndromu (trizomie 21. páru chromosomů). Jedná se o poruchy struktury či funkce genetického aparátu, které jsou příčinou vzniku a rozvoje handicapů.
- vliv teratogenních faktorů
  - chemické faktory – jedná se o různé druhy intoxikace, požívání psychoaktivních látek nebo některých léků v období vývoje plodu
  - fyzikální faktory – například vliv záření
  - biologické faktory – zátěžové situace, virová nebo infekční onemocnění matky v průběhu těhotenství

Perinatální – handicapy jsou důsledkem nešetrného, komplikovaného porodu. Například mechanické poškození plodu (stlačení hlavičky a následné krvácení do mozku), asfyxie z důvodu protahovaného porodu (vdechnutí plodové vody)

Postnatální

- vliv chemických faktorů – obdobně jako u prenatálních handicapů se jedná o zneužívání psychoaktivních látek, různé druhy intoxikace nebo působení chemických látek a jedů v souvislosti se životním prostředím.
- vliv biologických faktorů – opět sem spadají virová a infekční onemocnění v průběhu života jedince a úrazy.
- vliv sociálních faktorů – zde můžeme řadit nevhodné výchovné podmínky, zátěžové situace, nízká sociální úroveň, deprivace, strádání až izolace, a to psychická i senzorická.

Poruchy a handicapy mohou vznikat v průběhu celého života jedince. Přesto se riziko jejich vzniku liší podle jejich typu a vzhledem k věku jedince. V dětském období je větší riziko virových onemocnění, zatímco v období dospělosti hrozí spíše závislostní chování či úraz.

1.2 Speciálně pedagogická diagnostika

Aby byl zvolen vhodný přístup pro práci se znevýhodněným jedincem, je nutné ho podrobit speciálně pedagogické diagnostice. Jejím hlavním cílem je rozpoznat a co nejpřesněji charakterizovat konkrétní handicap, a to v oblasti psychické, fyzické i sociální. Speciálně pedagogická diagnostika také vymezuje, které jevy patří do speciální pedagogiky a co je předmětem jejího zájmu.

Její úkolem je určit, zda diagnostikovaný jedinec je předmětem zájmu speciální pedagogiky nebo je s vyšší pravděpodobností ohrožen vznikem handicapu. Stanovuje také následné metody a postupy, které vedou k odstranění, korekci či eliminaci handicapu.

Jelikož příčiny různých druhů handicapů jsou multifaktoriální, je nezbytné, aby i speciálně pedagogická diagnostika byla multidisciplinárně zaměřena. Její nedílnou součástí tak je nejen diagnostika z hlediska speciální pedagogiky, ale také psychologie a nezbytné je i lékařské stanovisko. Na základě zjištění příčin handicapu, lze zvolit vhodné edukační metody, metody rozvoje osobnosti a také způsob jejich aplikace. V rámci vyšetření je také možno odhalit další eventuální poruchy.

Výsledkem speciálně pedagogické diagnostiky je diagnóza. Diagnózu můžeme charakterizovat jako komplexní posouzení jedince pro proces speciálně pedagogické péče, a to z hlediska fyziologického (zdravotního), psychologického a sociálního. Je východiskem pro výběr, stanovení a způsob aplikace edukačních metod a metod rozvoje znevýhodněného jedince.¹

Metody speciálně pedagogické diagnostiky

Metody speciálně pedagogické diagnostiky se dělí na 2 hlavní skupiny, a to metody klinické a testové. Nelze je zaměňovat s metodami speciálně pedagogického výzkumu, přestože v mnoho případech mohou být pochopitelně totožné.²

Klinické metody

Klinické metody jsou postupy, které nejsou psychometricky podloženy, jejich hlavním cílem je sběr dat a základních údajů o vyšetřovaném jedinci. Jedná se o metody zaměřené na individualitu a jedinečnost zkoumané osoby, mají idiografický charakter.

- ✚ pozorování – Jedná se o systematické pozorování jedince, které probíhá cíleně, podle přesně stanovených podmínek. Může mít přímou či nepřímou formu zúčastněného i nezúčastněného pozorování. Cílem je rozpoznat důležité znaky a charakteristiku handicapu. Lze také vypořádat osobnostní vlastnosti jedince, specifickou sociálních vztahů, které šetřený jedinec manifestuje zjevným způsobem.
- ✚ rozhovor (interview) – Rozhovor může mít různou formu, strukturovanou, polostrukturovanou nebo nestrukturovanou, ta je nejnáročnější vzhledem k interpretaci výsledků, může však přinést nečekané závěry. Kvalitní rozhovor vyžaduje vyšší zkušenosti pozorovatele, vzhledem ke své náročnosti na interpretaci výsledků.

---

¹ Fischer, S.: Speciální pedagogika. Praha 10, Triton 2008

² Fischer, S.: Speciální pedagogika. Praha 10, Triton 2008

- ✚ rodinná anamnéza – Zkoumá výskyt abnormalit a neobvyklých jevů v rodině zkoumaného. Zjišťuje také další významné informace o rodičích, prarodičích, sourozencích nebo dalších rodinných příslušnících.
- ✚ osobní anamnéza – Navazuje na rodinnou anamnézu. Je zaměřena na vývoj diagnostikovaného jedince již od prenatálního období, zjišťuje případné neobvyklosti, abnormality a působení různých faktorů (biologických, chemických, fyzikálních a sociálních) na jedince a jeho dosavadní vývoj. Současně získává i poznatky o prostředí, ve kterém se jedinec pohyboval a ve které docházelo k interakcím významným z hlediska jeho handicapu (škola, zaměstnání).
- ✚ analýza produktů činnosti – Jedná se o rozbor výsledků činnosti šetřeného jedince. Například kresby, básně, výrobky nebo třeba dopisy a deníky, které mají významnou hodnotu, ale také písmo (rukopis) je využitelný produkt v diagnostice. Je však třeba být velmi střizliví a disciplinovaní, při činění závěrů. Je vyžadována značná schopnost interpretace zjištěných skutečností.

Testové metody

Testové metody jsou již standardizovaným způsobem vyšetření, dodržují se zde určitá pravidla, používají se jednotné pomůcky a mají daný způsob vyhodnocování. V podstatě se jedná o experiment, který vyvolává reakci diagnostikované osoby v kontrolovaných podmínkách. Testové metody nám přinášejí důležité poznatky o oblastech, které vyšetřujeme, oblast kognitivních procesů (myšlení, inteligence, učení, paměť), otázka postojů, zájmů a hodnot. Pro vhodnou interpretaci výsledků je opět nezbytný interdisciplinární přístup. Jedná se především o tyto metody.

- ✚ výkonné testy – Tyto testy svou propracovaností poskytují dobrou možnost měření a následného srovnání schopností jedince. Jedná se především o testy inteligence, speciálních schopností, psychických funkcí (paměť, kreativita, atd.) a testy vědomostí (např. didaktické).
- ✚ testy osobnosti – Sem patří metody projektivní, objektivní, dotazníky a posuzovací stupnice.

Při speciálně pedagogické diagnostice se využívá celá baterie testových metod, která teprve jako celek může přinést signifikantní výsledky o celkovém stavu diagnostikovaného dítěte.

2. Vymezení specifických poruch učení (SPU)

V této práci se však budu blíže věnovat především specifickým poruchám učení. Jejich výskyt na běžných základních školách není výjimečnou situací, přesto však vyžadují individuální přístup. Na jejich příkladu je dobře vidět, na jakých principech stojí integrace postižených dětí do škol a v čem jsou její výhody a nevýhody. Než se však dostanu k integraci samotné, je třeba charakterizovat specifické poruchy učení.

Specifické poruchy učení, jinak označovány také jako specifické vývojové poruchy učení nebo specifické poruchy školních dovedností, jsou v současné době nejčastější skupina znevýhodnění, se kterou se můžeme v našem základním školství setkat. Definice, kterou uvádí ve své knize J. Pipeková³ říká: „Poruchy učení jsou souhrnným označením různorodé skupiny poruch, které se projevují zřetelnými obtížemi při nabývání a užívání takových dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, matematické usuzování nebo počítání. Tyto poruchy jsou vlastní postiženému jedinci a předpokládají dysfunkci centrálního nervového systému. I když se porucha učení může vyskytnout souběžně s jinými formami postižení (jako např. smyslové vady, mentální retardace, sociální a emocionální poruchy) nebo souběžně s jinými vlivy prostředí (např. kulturní zvláštnosti, nedostatečná nebo nevhodná výuka, psychogenní činitelé) není přímým následkem takových postižení nebo nepříznivých vlivů.“

Terminologie v této oblasti se stále vyvíjí a její názvosloví se může lišit. Mezinárodní klasifikace nemocí z roku 1992 užívá následující pojmy a označení jednotlivých poruch:

---

³ Pipeková, J.: Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno, Paido 2006

F80-F89 Poruchy psychického vývoje

F80 Specifické vývojové poruchy řeči a jazyka

F80.0 Specifická porucha artikulace řeči

F80.1 Expresivní porucha řeči

F80.2 Receptivní porucha řeči

F80.3 Získaná afázie s epilepsií

F80.8 Jiné vývojové poruchy řeči a jazyka

F80.9 Vývojová porucha řeči a jazyka nespecifikovaná

F81 Specifické vývojové poruchy školních dovedností

F81.0 Specifická porucha čtení

F81.1 Specifická porucha psaní

F81.2 Specifická porucha počítání

F81.3 Smíšená porucha školních dovedností

F81. 8 Jiné vývojové poruchy školních dovedností

F81.9 Vývojová porucha školních dovedností nespecifikovaná

V pedagogické praxi se pro tyto poruchy používají názvy vycházející ze složenin s předponou „dys“, která označuje dysfunkci a z řeckého označené dané dovednosti (dyslexie). Přičemž dysfunkce zde vyjadřuje nedostatečné vyvinutí nebo nesprávný vývoj dané dovednosti, nikoliv její ztrátu (afunkce).

2.1 Druhy specifických poruch učení

Dyslexie

Dyslexie neboli specifická porucha čtení, je nejrozšířenější poruchou učení, se kterou se můžeme setkat. Jedná se o neschopnost naučit se číst běžnými výukovými metodami. Dítě trpící dyslexií má narušené vnímání písmen a prostoru, což vede ke špatnému rozeznávání a záměně písmen tvarově a zvukově podobných. Jedinec má problém se čtením a porozuměním souvislému textu. Tato porucha se často vyskytuje v kombinaci s dysgrafií, či dysortografií.

Dysgrafie

Specifická porucha psaní, dysgrafie, má podobné rysy jako dyslexie, projevuje se však v psaném projevu. Dítě není schopno napodobit tvar písmen a dochází k jejich zaměňování, často kombinuje psací a tiskací písmo, není schopno udržet stejnou výšku psaného textu. Psaní je velmi těžkopádné a vyžaduje velké soustředění, dítě tak není schopno věnovat pozornost významu textu nebo gramatické stránce.

Dysortografie

Jedná se o specifickou poruchu pravopisu, která nepostihuje celou oblast gramatiky, ale pouze tzv. specifické dysortografické jevy. Jimi jsou: vynechávky, záměna písmen, jejich nesprávné umístění, zkomoleniny, chyby v délce samohlásek a vyznačování měkkosti.

Dyskalkulie

Dyskalkulie je specifická porucha matematických úkonů. Její výskyt není tak hojný jako u předešlých poruch, často bývá za dyskalkulii považována i takzvaná pseudodyskalkulie, naučená bezmocnost. Děti často slýchají věty typu: „Na matiku jsem nikdy nebyl, ta mi nikdy nešla.“ A neúspěchy v matematice pokládají za samozřejmé. Tato porucha má několik typů, které ji blíže charakterizují:

Praktognostická dyskalkulie – porucha matematické manipulace s předměty nebo grafickými symboly (tvoření skupin či řad předmětů, porovnávání počtu předmětů). Projevuje se zde porucha prostorového vnímání předmětů, žák není schopen pochopit pojem číslo.

Verbální dyskalkulie – porucha schopnosti správně chápat a představit si vyslovené číslo. Dítě není schopno označit počet ukazovaných předmětů.

Lexická dyskalkulie – neschopnost číst matematické symboly. Bývá také označována jako numerická dyslexie.

Grafická dyskalkulie – neschopnost psát matematické znaky. Žák není schopen přepisovat číslíce, zapisovat je pod sebe, psát vícemístná čísla. V geometrii má problémy i s jednoduchými obrázky.

Operační dyslexie – narušená schopnost provádět matematické operace. Dítě si plete sčítání a odčítání, není schopno počítat ani lehké příklady z paměti. Projevuje se především ve vyšších ročnících.

Ideognostická dyskalkulie – porucha chápání pojmů a vztahů mezi nimi. Dítě se neorientuje v matematických řadách, není schopno řešit matematické úlohy, nedokáže převést je převést z praxe do systému čísel a řešit je.

Dysmuzie

Dysmuzie je specifickou poruchou hudebních schopností. Je to narušená schopnost vnímat a reprodukovat rytmus a hudbu. Její dopad na výuku však není nějak závažný.

Dyspinxie

Dispinxie je specifickou poruchou kreslení. Jedinec má nízkou úroveň kresby, s tužkou zachází velmi neobratně, má problém přenést trojrozměrnou představu na dvojrozměrný papír, má potíže s pochopením perspektivy.

2.2 Etiologie specifických poruch učení

Příčiny vzniku specifických poruch učení nejsou stále jednoznačně vymezeny, mohou se vyskytovat společně s jinými formami defektů a poruch (emocionální poruchy), negativními vlivy prostředí nebo nevhodnou výchovou, tyto aspekty však nejsou příčinou jejich vzniku, stejně tak jako snížený intelekt. Příčiny vzniku SPU bývají děleny do 4 základních skupin dle etiologie:

- ✚ lehká mozková dysfunkce – (dříve encefalopatie), anamnéza ukazuje možné lehké poškození funkce mozku v období prenatálním, perinatálním nebo postnatálním – u 50% jedinců.
- ✚ hereditární etiologie (dědičnost) – výskyt stejných či obdobných poruch u příbuzných – u 20% jedinců
- ✚ kombinace lehké mozkové dysfunkce a dědičnosti – u 15% jedinců

✚ neurotická nebo nejasná etiologie – u 15% jedinců s SPU.⁴

2.3 Charakteristika dětí s SPU

Děti se specifickou poruchou učení mají i další emocionální a sociální problémy. Často trpí sníženým sebevědomím, kvůli svým školním výsledkům, mají pocit méněcennosti nebo se své nedostatky ve škole snaží zakrýt nápadným chováním, vykřikováním, upozorňováním na svou osobu. Mají tendence k negativnímu sebepojetí, negativní vnímání světa, neradi chodí do školy, často předstírají nemoc. Ostatní děti na ně také mohou nahlížet jinak, vznikají sociální problémy v kolektivu žáků. Proto potřebují podporu jak od rodičů, tak od učitelů. Je třeba tyto děti vhodným způsobem motivovat k další práci a chválit je i za malé úspěchy, kterých dosáhnou.

Současně se specifickými poruchami učení se mohou vyskytovat i problémy v následujících oblastech.

Poruchy pozornosti

Jedním ze základních symptomů SPU jsou právě poruchy pozornosti a soustředění, které souvisí s únavou organismu. Dítě je roztržité, má problémy soustředit svou pozornost jak na sluchové, tak i zrakové podněty. Problémem je i vnímání více podnětů působících současně, či krátce za sebou, to může být vykládáno i jako neposlušnost.

Poruchy aktivity

U žáků s SPU se může vyskytovat jak hyperaktivita tak hypoaktivita. Dají se pozorovat již v předškolním věku a mohou souviset se syndromem ADHD.

Zvýšená unavitelnost

U dítěte nastupuje únava nápadně brzy, což podporuje již výše zmíněný problém s koncentrací pozornosti. Pro vhodnou motivaci dítěte je dobré, když po pro něj náročné práci následuje odpočinková činnost, která zapojí jiné, než doposud zatěžované modality. Pro efektivní práci s dítětem je také důležité vykreslit tzv. křivku pozornosti a

---

⁴ Fisher, S.: Speciální pedagogik. Praha, TRITON 2008

únavy během dne a podle ní s dítětem pracovat. Zvýšenou unavitelnost dítěte je vhodné zohlednit i při prověřování jeho vědomostí.

Deficity paměti

Důsledky těchto deficitů jak krátkodobé tak dlouhodobé paměti může pozorovat při neschopnosti dítěti si například zapamatovat slovní řady. Projevují se častou zapomnětlivostí dítěte, můžeme se setkat i poruchou pohybové paměti, která se projevuje při sportovních aktivitách nebo pracovním vyučováním.

Oblast motoriky

Jde především o poruchy koordinace pohybů a poruchy jemné motoriky, které mohou ovlivňovat především výkony v grafomotorické oblasti (psaní, kreslení, rýsování).

Emoční labilita

Emoční labilita se projevuje především překvapivým a nečekaným chováním. Žák se vrací k dětským vzorcům chování (upoutávání pozornosti, plačtivost, zvýšená náladovost). Mohou se projevovat i sociální a emocionální problémy, frustrace, které vyplývají z jejich neschopnosti plnit očekávání druhých.

Jazyk a řeč

Nejčastěji se jedná o deficit snížení jazykového citu a poruchy výslovnosti, které mohou souviset s poruchami sluchové analýzy a syntézy nebo s narušeným vnímáním rozdílů artikulačních pohybů. Artikulační neobratnost, která se projevuje při vyslovování složitějších shluků souhlásek či slov.

Chování dětí s SPU

Odlišnosti v chování dětí s SPU mohou být způsobeny buď jako součást lehké mozkové dysfunkce nebo jako důsledek prožívání neúspěchu a negativního hodnocení. Jedná se zejména o následující projevy:

- ✚ nesoustředěnost, nízká vytrvalost, neklid, velké výkyvy ve výkonech.
- ✚ infantilita, která souvisí s nerovnoměrným vývojem žáka,
- ✚ zvýšená vzrušivost, na rušivé vlivy reagují velmi pohotově a bývají více vyvedeni z míry
- ✚ vyhýbání se školní práci, toto odmítání práce do školy pramení ze stále se zvyšujícího tlaku rodičů i školy
- ✚ kompenzační chování, dítě šaškuje, ruší, vytahuje se, kompenzuje si tak své neúspěchy, získává si tím pozornost
- ✚ agresivita a projevy nepřátelství, většinou formou verbální agrese (výsměch, žalování), ale i vzdorovitost, neposlušnost až šikanování, tyto projevy mohou být způsobené neúspěchem, který si takto dítě odreagovává.
- ✚ úzkostné stažení do sebe, žák má tak velký strach ze školy a neúspěchu, že se to může projevit psychomotorickými obtížemi (zvracením, častou nemocností, poruchy spánku).

3. Pervazivní vývojové poruchy

Aby byl výčet poruch psychického vývoje kompletní, je třeba zmínit i pervazivní vývojové poruchy. Jedná se o poměrně vzácné druhy poruch psychického vývoje, který má však pro postiženého jedince velmi závažný dopad.⁵Pervazivní vývojové poruchy mění chování jedince, omezují jeho možnosti vzdělávání a značně ztěžují zařazení jedince do společnosti a jeho společenskou seberealizaci.

V mezinárodní klasifikaci nemocí spadají tyto poruchy pod kapitolu F 84 a jedná se o následující poruchy:

F84.0 Dětský autismus

F84.1 Atypický autismus

F84.2 Rettův syndrom

F84.3 Jiná dětská desintegrační porucha

F84.4 Porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby

F84.5 Aspergerův syndrom

F84.8 Jiné pervazivní vývojové poruchy

F84.9 Pervazivní vývojová porucha, nespecifikovaná

Etiologie vzniku

Příčiny vzniku pervazivních vývojových poruch nejsou doposud jednoznačně vymezeny. Například autismus může být zapříčiněn organickým poškozením mozku, na němž se může podílet více faktorů jako genetická podmíněnost, exogenní vlivy v prenatálním období nebo neurochemická odlišnost centrální nervové soustavy.

Rettův syndrom

Rettův syndrom je porucha, která se vyskytuje pouze u dívek. Po krátkém období, kdy vývoj probíhá normálně, nastupuje ztráta manuálních a verbálních dovedností. Charakteristická je ztráta funkčních pohybů ruky, objevuje se opožděný vývoj řeči a

---

⁵ Fischer, S.: Speciální pedagogika. Praha 10, Triton 2008

motorická deteriorizace (úpadek). Postupně dochází ke zhoršení stavu. Konečné stadium připomíná těžkou mentální retardaci.

Aspegerův syndrom

Tento syndrom se vyskytuje převážně u chlapců. Jeho příznaky jsou podobné autismu s tím rozdílem, že nedochází k narušení vývoje řeči a kognitivních funkcí (inteligence). Objevují se však také stereotypní bizarní zájmy a poruchy sociální interakce a komunikace. Prognóza je příznivější než u autismu, výsledkem však bývá schizoidní porucha osobnosti.

Dětský autismus

Autismus je charakteristický nedostatečnou emoční odpovědí vůči citům druhých osob a nedostatečným přizpůsobením se v sociálních interakcích. Jedinec se stáhne do sebe a má tendence k sociální izolaci, trvá na vykonávání pro něj specifických rituálů, obtížně se přizpůsobuje novým situacím. Těžce snáší změny prostředí, bývá fascinován jednotvárnými pohyby. Školní znalosti si osvojuje velmi obtížně a potřebuje speciální přístup.

Hlavním problémem při práci s autistickými dětmi je jejich neschopnost navázání kontaktu s ostatními lidmi. Jsou netečné k projevům ostatních, odmítají spolupracovat při výuce, nedokážou si uvědomit reálné nebezpečí, velmi těžce snáší změny v navyklé rutině, mají obtíže při verbální i neverbální komunikaci (echolálie), objevují se záchvaty zuřivosti, pohybová hyperaktivita a instabilita. Jedná se o velmi uzavřené a samotářské osobnosti. O lidský kontakt neprojevují zájem. Všechny tyto aspekty musí být zohledněny při práci s těmito lidmi.

Autismus často bývá kombinován s dalšími poruchami psychického a fyzického rázu. K vyléčení autismu z 98 % případů nedochází.⁶ Speciálními výchovnými postupy je však možné eliminovat problematické chování a dosáhnout zlepšení kognitivních funkcí a adaptability těchto jedinců.

---

⁶ Fischer, S.: Speciální pedagogika. Praha 10, Triton 2008

Jedinci trpící autismem potřebují speciálně pedagogický přístup a působení. S tím souvisí i terapeutické práce s rodinou. Pro práci s autistickými jedinci byl v Severní Karolíně vytvořen program TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Communication Handicapped Children), který vychází z potřeb těchto lidí a specifík autistické poruchy. Hlavními principy je individuální přístup, strukturace a vizualizace.

Děti trpící autismem se od sebe liší v mentální úrovni, různé míře a četnosti výskytu autistických symptomů, v rozdílných percepčních schopnostech, v úrovni a způsobu komunikace i temperamentu, to vše je nutné zohlednit. Podle stupně schopnosti abstraktního myšlení je nutné zvolit vhodný způsob komunikace.

Pro autistické děti je velmi důležitá strukturace. Dává jim pocit jistoty tím, že vytváří předvídatelná spojení mezi místy, činnostmi a chováním. Jedná se o strukturu času, která mu umožňuje předvídat události, čas se tak stává konkrétním, strukturu pracovního programu a pracovních sešitů. Analyticky rozpracované úkoly na elementární kroky, které tvoří schéma po sobě následujících činností, které vedou k cíli, jim dává oporu při řešení těchto úkolů. Toto rozpracování úkolů se týká i běžných denních úkonů. Při vzdělávání těchto jedinců je struktura nepostradatelná.

Vzhledem k náročnosti a vysoké specializovanosti těchto úkolů je vzdělávání autistických dětí možné pouze pod odborným vedením. Jejich integrace do běžných škol není realizovatelná. Vzdělávání může probíhat pouze pod odborným dohledem. Jedná se o samostatnou kapitolu, na kterou bohužel v této práci není dostatek prostoru.

4. Vzdělávání dětí s SPU

Při vzdělávání dětí s SPU je třeba si nejprve uvědomit, že problémem těchto žáků není nedostatečná inteligence, ale potřeba speciálních vzdělávacích metod. Tyto děti nejsou schopny nabyt znalostí běžným způsobem výuky a je třeba jim poskytnout takové výukové metody, které jim umožní rozvinout jejich znalosti na maximální možnou míru, které je daný žák schopen.

Většina autorů (např.: Fischer, Pipeková, Vítková) rozděluje možnosti péče o děti s SPU na tyto základní typy:

- ✚ Individuální péče prováděná v rámci vyučování.
Vyučování provádí učitel kmenové třídy, který by měl mít alespoň základní znalosti této problematiky, aby byl schopen vytvořit vhodné prostředí pro reedukaci znevýhodněného jedince. Tato forma je využitelná pouze u dobře adaptovatelných dětí, které mají pouze mírnou formu poruchy.
- ✚ Individuální péče prováděná učitelem, který absolvoval speciálně pedagogické vzdělání. Učitel působí ve třídě základní školy, vede kroužky dyslektiků, své reedukační postupy konzultuje s poradenským zařízením.
- ✚ Třídy individuální péče
Jsou zřizovány při běžných ZŠ. Žák do této třídy dochází během dne pouze na hodiny zaměřené na reedukační péči, např. dyslektik pouze na hodiny českého jazyka), poté se vrací zpět do své kmenové třídy.
Reedukační péči zajišťuje speciální pedagog.
- ✚ Cestující učitel
Cestujícím učitelem je většinou pracovník pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra. Dochází do běžné ZŠ, kde provádí reedukační péči v průběhu vyučování i mimo něj.
- ✚ Specializované třídy
V takovýchto třídách je snížený počet žáků. Výuku vede speciální

pedagog. Tyto třídy se zřizují při základních školách, reedukační péče zde probíhá během celého vyučovacího procesu. U žáků s diagnostikovanou specifickou poruchou učení se preferuje individuální přístup. Tyto třídy však mají kromě řady výhod také řadu nevýhod. Tato forma péče je vhodnější pro žáky s průměrnými a mírně podprůměrnými intelektovými schopnostmi a žákům, kteří jsou hůře adaptabilní, uzavření, mají neurotický rysy nebo pomalé pracovní tempo.

✚ Speciální školy

Těchto škol pro žáky se specifickou poruchou učení je v ČR přibližně deset.⁷ První školy tohoto typu byla zřízena v Karlových Varech. O žáky se zde stará tým specialistů po celou dobu edukačního procesu.

✚ Dětské psychiatrické léčebny

Třídy jsou zřizovány při psychiatrických léčebnách. Vzdělání je zde jako součást terapie. Jsou sem zařazováni žáci s těžkým stupněm postižení a v případech kombinovaných poruch a defektů.

✚ Individuální a skupinová péče

Tato péče je poskytována především v pedagogicko-psychologické poradně, speciálně pedagogickém centru nebo středisku výchovné péče. Je prováděna formou edukativních skupin, či individuálně vedené reedukace. Této péče se ve větší míře účastní i rodiče při společných sezeních.

Při reedukaci těchto dětí, je nezbytná spolupráce všech zúčastněných stran. To znamená, že úspěšné reedukace se účastní nejen dítě samotné, škola a poradenské zařízení, ale také rodiče dítěte.

Pokud má pedagog podezření na SPU u dítěte ve své třídě, je povinen nejprve o svém podezření informovat zákonné zástupce dítěte, teprve na základě jejich písemného svolení, může dítě projít diagnostikou, která toto podezření potvrdí nebo vyvrátí. Každá další práce s dítětem také závisí souhlasu rodičů. Jejich spolupráce při edukaci je

---

⁷ Vítková, M.: Integrativní speciální pedagogika. Brno, Paido 2004

nepostradatelná. V poradenském zařízení mají rodiče možnost se informovat, jak co nejefektivněji pracovat doma se svým dítětem, aby dosahovalo co možná nejlepších výsledků, jak mu pomáhat s úkoly apod. Tato spolupráce však vyžaduje od rodičů dostatek času, což v dnešní době může být problém.

Obecné zásady pro vzdělávání dětí s SPU

✚ znalost SPU

Aby bylo vzdělávání dětí s touto poruchou efektivní, musí učitel znát specifika v chování a příznaky specifických vývojových poruch.

✚ zvýraznit motivační složku

Děti s SPU často zažívají ve škole neúspěch, proto je důležité je vhodně motivovat, dát jim zažít i úspěch. Podpořit v nich sebevědomí a pomoci jim naučit se správnému sebehodnocení. Aby se ze školy nestala pouze stresová situace.

✚ vhodný způsob hodnocení

Vhodným způsobem přizpůsobit hodnocení a to ve všech předmětech, do kterých se prolínají problémy zapříčiněné SPU. Používat i slovní hodnocení.

✚ informovat ostatní žáky

Je také důležité správným způsobem informovat ostatní žáky, proč má žák s SPU jiný typ testu, odlišný způsob hodnocení apod. Pokud budou ostatní žáci vědět, že odlišný přístup není zvýhodňováním žáka s SPU oproti nim, bude pro ně jednodušší přijmout takového žáka do kolektivu, nebude z něj vyčleňován, kvůli své poruše.

✚ kompenzační pomůcky

Vhodné je i využívání kompenzačních pomůcek, které mohou žáku usnadnit školní práci, vhodné jsou i názorné pomůcky při vyučování, pro lepší srozumitelnost probírané látky.

✚ vhodné pracovní tempo

Žáci s SPU mají pomalejší tempo práce, proto je důležité nenaléhat na ně

příliš, rychlé pracovní tempo je brzy unaví a jejich memorování bude omezené. Důležité je také časté opakování látky.

Reedukace žáka je zaměřena na celou jeho osobnost. Nejedná se pouze o utváření dovedností správně číst, psát nebo počítat, je třeba také působit na psychiku jedince. Naučit ho žít s touto poruchou a kompenzovat nedostatky. Nalézt nové způsoby osvojování poznatků. Rozvíjet jeho objektivní sebehodnocení. Nezdůrazňovat neustále jeho vadu. Psychická podpora je pro dítě velmi důležitá, aby získalo důvěru samo v sebe.

4.1 Integrace dětí s SPU do běžných škol

Hovoříme-li o integraci dětí se specifickými poruchami do běžných základních škol, je třeba si uvědomit, že v době, kdy dítě nastupuje do 1. třídy základní školy, u něj tyto poruchy nelze jednoznačně rozpoznat. Tyto problémy se u dítěte začnou objevovat až v období 2. a 3. třídy, kdy se po něm začne vyžadovat znalost a praktické užívání čtení, psaní, počítání a dalších schopností, v nichž se mohou projevit specifické poruchy učení. Teprve v této době, se projeví nedostatky a neschopnost dítěte zvládat toto učivo a začíná koloběh diagnostiky a reedukace.

V tomto období je nesmírně důležitá vnímavost učitele, který musí rozlišit, zda žák může trpět vrozenou poruchou nebo se pouze nechce danému učivu dostatečně věnovat a z toho plynou jeho problémy s látkou.

Žák, u kterého je diagnostikována specifická porucha učení, většinou již studuje na škole, která má sídlo ve školském obvodu, v němž má žák místo trvalého pobytu. Ve většině případů zde také dále ve vzdělávání pokračuje, neboť tato škola je povinna žáka vzdělávat nebo mu zajistit vzdělání v jiné škole.⁸ Pokud mu je diagnostikována pouze lehká forma SPU, probíhá jeho vzdělávání běžným způsobem s přihlédnutím k jeho znevýhodnění. V případě, že se jedná o těžkou formu SPU je mu stanoven individuální vzdělávací plán, který mu má pomoci kompenzovat jeho nedostatky během studia, v tomto případě již mluvíme o integraci do běžné základní školy.

Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán je dítěti vytvořen ve spolupráci základní školy, zákonných zástupců a poradenského centra na základě diagnostiky dítěte. Tento plán je tvořen pouze pro integrované žák. Umožňuje práci s žákem na úrovni jeho schopností a dovedností, podle jeho individuálního pracovního tempa. Vztahuje se na předměty, ve kterých se projevují nedostatky v důsledku SPU. Je vytvářen každému žákovi „na míru“ podle jeho individuálních schopností, charakteristik a osobnostních znaků.

---

⁸ Zákon č. 561/2004Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

IVP musí obsahovat:

- základní údaje o žákovi
- výsledky vyšetření, diagnostiky poradenského zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogického centra)
- závěry pro potřeby vzdělávání, popis vzdělávacích potřeb žáka
- pro jednotlivé vyučovací předměty jejich cíle, úpravu výuky, časové a obsahové rozvržení předmětu
- vybavení a doporučené učební texty
- vhodný způsob klasifikace žáka
- určení pracovníka, který bude kontrolovat úspěšnost IVP při vzdělávání dítěte

Individuální vzdělávací plán se může během studia dítěte aktualizovat a přizpůsobovat jeho aktuálním potřebám. Z tohoto důvodu je práce s dítětem podle individuálního vzdělávacího plánu kontrolována pracovníkem poradenské organizace. Který je také k dispozici učitelů základní školy na případné konzultace.

5. Vzdělávání dětí s SPU v Pardubickém kraji.

Již v roce 2005 byl zaznamenán vzrůstající počet dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v Pardubickém kraji.⁹ Jedná se především o děti s neurologickou nebo psychiatrickou diagnózou, o děti s poruchami soustředění, děti hyperaktivní, případně o děti s emočními a sociopatogeními poruchami. Následně se potom projeví poruchy učení a chování.

Individuální integrace probíhá úspěšně v těch základních školách, kde jsou pro ni vytvořeny vhodné podmínky. To znamená, že žák má doporučení odborného pracoviště a souhlas rodičů s integrací. Integrace žáků musí být podpořena zabezpečením speciálně pedagogických a psychologických služeb, materiálním zázemím a případným zabezpečením podpůrné služby dalšího pracovníka – asistenta.

V roce 2005 byly shledány následující překážky pro individuální integraci žáků do běžných škol:

- ✚ setrvačnost v myšlení a přístupu pedagogů
- ✚ nedostatečná příprava pedagogů, především v oblasti speciální pedagogiky, pedagogicko-psychologického poradenství a psychologie.
- ✚ nedostatečná vybavenost běžných škol
- ✚ málo kvalitní provázanost vzdělávacího procesu a sociálních služeb (osobní asistence)

Postupným vytvářením uceleného systému péče o integrované žáky a zabezpečením vybavení speciálně pedagogických popř. pedagogicko-psychologických pracovišť kompenzačními pomůckami určenými k zapůjčování školám, se v minulých letech snažil Pardubický kraj tyto překážky odstranit. Dále se snažil o propojení systému péče o integrované žáky se systémem poradenských služeb v kraji, aby

---

⁹ Dlouhodobý záměr vzdělávání 2005 – Pardubický kraj

docházelo ke včasnému zařazení dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do vzdělávacího systému a současně jim byla poskytována plná péče.

Podle dlouhodobého záměru z roku 2008 se Pardubický kraj svým cílům v této oblasti úspěšně přibližuje. Poradenská zařízení nabízejí kurzy, kde si mohou pedagogové rozšířit své znalosti v oblasti speciální pedagogiky, jsou jim také k dispozici speciálně-pedagogičtí pracovníci, kteří navštěvují základní školy a mohou pedagogům poradit přímo v jejich třídě.

Ke zlepšení materiálního zázemí také nemalou měrou přispělo zakoupení kompenzačních pomůcek za 1,4 mil. Kč, určených k zapůjčování na školy. Na většině základních škol v kraji se podařilo úspěšně realizovat integraci žáků se specifickými poruchami učení.

Dlouhodobějším problémem, který se zlepšuje pomaleji, je příprava pedagogů běžných základních škol v oblasti speciální pedagogiky. Současným trendem je snaha zavádět speciálně pedagogické vzdělání i pro učitele běžných základních škol. Tento proces je však dlouhodobý a jeho výsledky se projeví až v budoucnu. Přesto pro současné pedagogy je zde množství kurzů realizovaných speciálně-pedagogickými poradnami, které zaznamenávají zájem pedagogů o další vzdělání v této oblasti.

V současné době se v Pardubickém kraji nenachází specializovaná třída pro děti se specifickými poruchami učení. Problémem u specializovaných tříd je, že neobsáhnou celou povinnou školní docházku, tudíž obvykle s nástupem na druhý stupeň základní školy nastává začlenění dětí s SPU do běžné třídy a zde se objevují problémy. Děti zvyklé na pomalejší tempo a jiný styl výuky se dostávají do situace, kdy jsou na ně kladeny mnohem vyšší nároky, než které by mohli zvládnout. V takovémto případě pak nastává ještě hlubší frustrace ze školy a prohloubení výchovných a vzdělávacích problémů.

Úspěšná integrace do běžné školy však vyžaduje neodmyslitelnou spolupráci rodičů dítěte. Učitel kmenové třídy přesto, že je informován o stavu dítěte, nemá dostatek prostoru k tomu, aby mohl skutečně pomoci s nápravou specifických poruch učení. Jeho časově omezené možnosti nejsou dostačující k tomu, aby mohl věnovat dítěti s SPU takovou péči, kterou potřebuje. Pomoc učitele při nápravě SPU spočívá především

v tom, že zná diagnostiku dítěte a podle toho, v rámci svých možností, přizpůsobuje vyučování možnostem dítěte. Nepředkládá mu příliš náročná cvičení, nabízí mu více času na vypracování, adekvátním způsobem upravuje klasifikaci. Nemá však dostatek prostoru na kompenzaci SPU.

Z těchto důvodů hlavní část účelné nápravy a reedukace SPU leží na rodičích dítěte. Ti mohou správným způsobem vedenou domácí přípravou alespoň z části kompenzovat SPU. Některé lehčí formy těchto poruch se mohou během vývoje centrální nervové soustavy (v průběhu základní školy) zmírnit, či téměř vymizet, ale z větší části jsou trvalé a přetrvávají do konce života. Proto je také důležité, aby se s nimi dítě naučilo žít, vést ho k objektivnímu sebehodnocení a naučit ho přijímat neúspěch.

I přes veškeré snahy poradenských zařízení a pedagogů, je hlavní část práce na rodičích, jejichž souhlasu podléhají také veškerá vyšetření a předávání výsledků mezi těmito pracovišti. Avšak pro kvalitní a úspěšnou reedukaci a kompenzaci SPU je nezbytná spolupráce, aktivní účast a především produktivní komunikace všech zúčastněných stran.

Poradenská zařízení v kraji

Poradenskými zařízeními se rozumí především speciálně pedagogické centrum, které bývá většinou zřizováno při speciálních školách a pedagogicko-psychologická poradna. V těchto zařízeních pracuje řada odborníků z oblasti speciální pedagogiky, psychologie a dalších odvětví, která spadají do speciální pedagogiky (logoped, terapeut, atd.) Tato zařízení nabízejí poradenské služby, jak školám, tak rodičům dětí, a také speciálně pedagogickou diagnostiku. V Pardubickém kraji jsou v současné době tato poradenská zařízení.

Speciálně pedagogická centra (SPC):

- ✚ Pardubice – SPC v Pardubicích je součástí Základní školy a Praktické školy Svítání, o. p. s. Působí zde již od roku 1996. Zaměřuje se spíše na děti s kombinovaným postižením, autismem, tělesným a mentálním postižením, či vadami řeči.

- ✚ Moravská Třebová – Toto speciálně pedagogické centrum se specializuje především na zrakově postižené děti.
- ✚ Bystré – Centrum je součástí základní školy speciální Bystré a poskytuje speciálně pedagogickou, logopedickou a psychologickou péči jedincům s mentálním, tělesným a kombinovaným postižením, vadami řeči a vadami sluchu.
- ✚ Ústí nad Orlicí – Speciálně pedagogické centrum Kamínek je poradenským zařízením zřízeným při speciální základní škole Ústí nad Orlicí.

Speciálně pedagogická centra bývají součástí speciálních škol a zaměřují se především na žáky s kombinovaným postižením. Specifické poruchy učení jsou zde součástí reedukace spíše jako přidružená porucha u závažnějšího handicapu.

Pedagogicko-psychologické poradny

- ✚ Pardubice – Pedagogicko-psychologická poradna v Pardubicích má dále dvě dislokovaná pracoviště a to v Holicích a Přelouči.
- ✚ Svitavy – Poradna ve Svitavách má dislokovaná pracoviště v Poličce, Moravské Třebové a Litomyšli.
- ✚ Chrudim – Pedagogicko-psychologická poradna v Chrudimi má také další dvě pracoviště. Jedno v Hlinsku a druhé v Třemošicích.
- ✚ Ústí nad Orlicí – Pedagogicko-psychologická poradna v Ústí nad Orlicí je zároveň od roku 2007 akreditovaným pracovištěm MŠMT pro vzdělávání pedagogických pracovníků. V současné době je jediným školicím střediskem v Pardubickém kraji.¹⁰

Pedagogicko-psychologické poradny jsou poradenská zařízení, která provádějí speciálně pedagogickou diagnostiku. Při integraci dítěte do běžné základní školy pomáhají sestavit individuální vzdělávací plán a dohlíží na jeho plnění.

---

¹⁰ Novotná, P.: Pedagogicko-psychologická poradna Ústí nad Orlicí. Výroční zpráva školní rok 2008/2009

Nabízí pedagogům konzultace a pomoc při vzdělávání žáků s SPU, semináře, kterými informují pedagogy o různých tématech z oblasti speciální pedagogiky a metodické vedení výchovných poradců.

Jednotlivá poradenská zařízení se starají o vzdělávání postižených dětí v oblastech, které k nim územně spadají. Není to však dáno tak jednoznačně. Pokud rodiče žáka zažádají o diagnostiku v jiném, vzdálenějším zařízení, budou přijati i zde. Jedinou nevýhodou toho je, že takovéto pedagogické zařízení nemá tak úzkou spolupráci se školami, které nejsou v okruhu jejich působnosti.

Spolupráce mezi školami a poradenskými zařízeními se dá označit za úspěšnou. Někteří učitelé projevují aktivní zájem o rozšiřování znalostí v této oblasti. V pedagogicko-psychologické poradně v Pardubicích se například každý měsíc koná setkání výchovných poradců z různých škol, kde si navzájem mohou vyměňovat své zkušenosti se vzděláváním dětí s SPU a také si připravit otázky na speciální pedagogy či jiné pracovníky poradny.

5.1 Činnost pedagogicko-psychologické poradny Pardubice

Konkrétním příkladem činnosti pedagogicko-psychologických poraden, které se spíše zabývají vzděláváním dětí s SPU, než speciálně pedagogická centra, může být poradna v Pardubicích.

Pedagogicko-psychologická poradna Pardubice je příspěvkovou organizací zřízenou Pardubickým krajem. Své služby poskytuje klientům ve věku 3 – 19 let, jejich rodičům a pedagogickým pracovníkům škol, podle vyhlášky č. 72/2005 Sb.

Jedná se především o následující služby:

- ✚ Psychologická a speciálně pedagogická diagnostika (školní zralosti dětí předškolního věku z důvodů nerovnoměrného vývoje, specifických poruch učení a chování - SPUCH a žáků s výukovými problémy, mimořádného nadání žáků).
- ✚ Diagnostika jako podklad pro integraci žáků se SPUCH nebo pro specializovanou péči.

- ✚ Diagnostika pro pomoc žákům v případech komplikací při volbě další školy či povolání, při reorientaci a přestupu na jinou střední školu, žáků s osobnostními nebo sociálně-vztahovými problémy.
- ✚ Diagnostika sociálního klimatu třídních kolektivů jako podklad pro tvorbu nápravných programů.
- ✚ Krátkodobá reedukace žáků se SPUCH, vyžadujících odborně mimořádně náročnou péči.
- ✚ Krátkodobá individuální práce se žáky s osobními problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání.
- ✚ Kariérové poradenství.
- ✚ Krátkodobé poradenské nebo terapeutické vedení rodin (v případech problémů negativně ovlivňujících vzdělávání).
- ✚ Poradenské konzultace a krátkodobé vedení pedagogických pracovníků a zákonných zástupců žáků, kterým je poskytována diagnostická a intervenční péče poradny.
- ✚ Metodické vedení práce výchovných poradců a školních metodiků prevence.
- ✚ Příprava podkladů pro individuální a skupinovou integraci žáků se SPUCH.
- ✚ Poskytování odborných konzultací pedagogickým pracovníkům, při pomoci s vytvářením a naplňováním individuálních vzdělávacích plánů.
- ✚ Metodická pomoc při tvorbě preventivních programů škol.
- ✚ Spolupráce se středisky výchovné péče (žáci se specifickými poruchami chování).¹¹

Spolupráce poradny se školami v Pardubicích je již dlouhodobě na dobré úrovni, většina škol vlastní formuláře poradny, prostřednictvím kterých mohou zažádat o diagnostiku dítěte. Vše musí probíhat se souhlasem rodičů! Pokud rodiče souhlasí

---

¹¹ Pedagogické-psychologická poradna Pardubice. www.ppp-pardubice.cz/uvod/

s touto diagnostikou, vyučující vyplní tento formulář, který poskytne pracovníkům poradny základní informace o práci a chování dítěte ve škole. Na základě těchto informací pracovník poradny ví, na co se konkrétně soustředit. Žádost však může podat i rodič sám, pokud má podezření, že je u dítěte vzdělávací problém.

Na základě žádosti je dítě podrobena speciálně pedagogické diagnostice. Tato diagnostika není pouze jednorázovou záležitostí. První vyšetření, při kterém se stanoví diagnóza, je později východiskem při dalších vyšetření, která mohou být již pouze kontrolní, zda se žák skutečně zlepšuje. Mohou být však také podmíněna naopak zhoršením stavu dítěte po určité době.

Důležitými faktory, které mají vliv na školní úspěšnost jedince, nejsou pouze vrozený intelekt a specifická porucha učení. Velmi důležité je také sociální prostředí jedince, jeho rodinné poměry, nezanedbatelné jsou také charakterové rysy dítěte. Při diagnostice je důležité vyšetřit všechny tyto oblasti.

Při rozhovoru s rodiči a dítětem se zjistí, jaké poměry panují v rodině a jaké je „přirozené prostředí“ dítěte, kde vidí rodiče problém a jak se ho snažili řešit. Následuje psychologická část diagnózy, která směřuje pozornost na charakterové, osobnostní rysy dítěte a provede se inteligenční test, kterým se zjistí, zda neúspěchy ve škole nepramení z nižší inteligence dítěte. Při provádění jednotlivých testů není důležitý pouze samotný empirický výsledek testu, důležitý je také způsob, jakým řeší testové úlohy, jak se chová při jejich řešení (roztěkanost, nesoustředěnost, vzdává úkol předem, apod.) To vše může být důležité při správné interpretaci výsledků vyšetření.

Na druhou stranu speciálně pedagogická část vyšetření, která má zjistit, zda je skutečně přítomna specifická porucha učení, je více zaměřena na úspěšnost v testech. Tyto testy jsou děleny podle dílčích funkcí, které vyšetřují. Diagnostika celého spektra dílčích funkcí by zabrala příliš mnoho času a pro dítě by byla velmi náročná. Proto se vždy vyšetřují jen ty funkce, u kterých je podezření na poruchu.

Náročnost této diagnostiky spočívá především v tom, že přestože testové materiály mají přesně daný postup diagnostiky a výklad jednotlivých výsledků, je nesmírně důležitá správná interpretace těchto výsledků a také vhodný způsob předání těchto výsledků rodičům. Je zde nepřímě vyžadován správný odhad a zkušenosti speciálního

pedagoga. Komunikace mezi rodiči a pracovníky poradny je zde zásadní. Neboť může ovlivnit další vzdělávání dítěte.

Závěr

Vzdělávání dětí s psychickým postižením je velmi náročnou oblastí speciální pedagogiky. Velkým problémem je nutnost multidisciplinárního přístupu, neboť se jedná o problém, který nezasahuje pouze do sféry speciální pedagogiky, ale vyžaduje si znalosti či posudky z oblasti psychologie, lékařství i sociologie. Speciální pedagogika se zabývá celou osobností jedince v kontextu jeho sociálního prostředí.

Celá problematika vzdělávání dětí s psychickými poruchami je velmi rozsáhlým problémem, který se bohužel do této práce nevešel, z tohoto důvodu byl omezen především na děti se specifickými poruchami učení.

Vzdělávání dětí se specifickými poruchami učení v Pardubickém kraji je v současné době na dobré úrovni. Probíhá v běžných základních školách s přihlédnutím ke specifickým potřebám žáků se specifickou poruchou učení, pouze ve vážných případech se jedná o integraci s individuálním vzdělávacím plánem.

Nevýhodou vzdělávání takto postižených dětí v běžné základní škole je to, že pedagogové nemají dostatek prostoru věnovat dítěti potřebnou individuální péči. Jejich časové možnosti jsou velmi omezené, a proto mohou pouze upravením výuky a klasifikace pomoci takovému žákovi zvládat školní učivo, nedochází zde však k nápravě specifických poruch učení.

Na druhou stranu je zde ta výhoda, že dítě je vzděláváno v kolektivu ostatních dětí a je nuceno si vytvářet obvyklé sociální vazby. Jeho začlenění v tomto kolektivu ho připravuje na budoucí život a povolání v běžné lidské společnosti.

Velmi důležitá jsou pro děti s poruchami učení poradenská zařízení. V současné době se v Pardubicích nachází 11 pedagogicko-psychologických poraden (včetně dislokovaných pracovišť) a 4 speciálně pedagogická centra, která jsou k dispozici jak dětem a rodičům, tak i pedagogům.

Velká část úspěšnosti dětí s SPU je také závislá na přístupu jejich rodičů. Vhodný způsob domácí přípravy může velmi přispět při nápravě specifických poruch, neboť mu dítě může věnovat čas, který se mu při výuce nedostává.

Přetrvávajícím problémem v této oblasti stále zůstává malá připravenost pedagogů na vzdělávání znevýhodněných dětí na běžných školách. Tento problém se pouze pomalu zlepšuje s rostoucími možnostmi rozšiřování a doplňování pedagogického vzdělání. Nutnost alespoň základního speciálně pedagogického vzdělání pedagogů běžných základních škol, se do budoucna jeví jako nepostradatelná.

Použitá literatura

Literatura:

- Fisher, S. *Speciální pedagogika*. Praha: Triton, 2008
ISBN 978-80-7387-014-0
- Kocurová, M. *Integrace žáků se specifickou poruchou učení*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2001
- Pipeková, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2006
- Smutná, J., Novák, J. *Předpoklady k učení u dětí dyslektických a dysgrafických*. Litomyšl: Augusta, 1996 ISBN 80 901 806-7-1
- Valenta, M. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003 ISBN 80-244-0698-5
- Vítková, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004
ISBN 80-7315-071-9
- Vítková, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004
ISBN: 80-7315-071-9
- Zelinková, O. *Poruchy učení*. Praha. Portál, 2003 ISBN 80-7178-800-7

Internetové zdroje:

- Dlouhodobý záměr vzdělávání 2005 [cit. 27. 2. 2010] Dostupné z www:
<<http://www.pardubickykraj.cz/article.asp?thema=3052&category=&themaright=176>>
- Dlouhodobý záměr vzdělávání 2008 [cit. 27. 2. 2010] Dostupné z www:
<<http://www.pardubickykraj.cz/article.asp?thema=3052&category=&themaright=176>>

- Pedagogicko-psychologická poradna Chrudim [cit. 13. 3. 2010] Dostupné z www: <<http://www.pppchrudim.cz/kontakt>>
- Pedagogicko-psychologická poradna Pardubice [cit. 12. 3. 2010] Dostupné z www: <<http://www.ppp-pardubice.cz/>>
- Pedagogicko-psychologická poradna Svitavy [12. 3. 20010] Dostupné z www: <http://home.tiscali.cz/pppsy/o_nas.html>
- Pedagogicko-psychologická poradna Ústí nad Orlicí. Výroční zpráva školní rok 2008/2009 [cit. 12. 3. 2010] Dostupné z www: <<http://www.pppuo.cz/default.asp?page=132>>
- Zákon č. 561/2004 Sb. (Školský zákon) [cit. 20. 3. 2010] Dostupné z www: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/zakony/Uplne_zneni_SZ_317_08.pdf>

